

HUOM! Tämä on alkuperäisen artikkelin rinnakkaistallenne. Rinnakkaistallenne saattaa erota alkuperäisestä sivutukseltaan ja painoasultaan.

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Humala, I. & Ruohonen, A. (01.11.2022) Luova yhdessä tekeminen tuo elävää lisäarvoa ikäihmisten hoivaan. eSignals PRO. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022110163977>

PLEASE NOTE! This is an electronic self-archived version of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Humala, I. & Ruohonen, A. (01.11.2022) Luova yhdessä tekeminen tuo elävää lisäarvoa ikäihmisten hoivaan. eSignals PRO. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022110163977>

Copyright: © 2022 by the authors and Haaga-Helia University of Applied Sciences. Licensed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC SA) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>).

Luova yhdessä tekeminen tuo elävää lisäarvoa ikäihmisten hoivaan

Iiris Humala & Anna Ruohonen

Luovien toimijoiden, Helsingin Seniorisäätiön hoivakotien ja kolmen ammattikorkeakoulun yhteishanke ELOSSA! – Luovaa alaa ja hoivakoteja elvyttämässä yhteiskehittämällä (2021-2023) osoitti yhteisen tekemisen voiman. Hankkeen aikana ammattimaisesti toteutetut draaman, kuvataiteen ja musiikin työpajat vahvistivat uskoa siihen, että luovan toiminnan kytkeminen senioreiden hoivaan avaa uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja tuottaa elävää ja aineetonta arvoa kaikille osapuolille. Ikäihmisten tulevaisuuden hoivaratkaisuja kehitettäessä on tärkeää tiedostaa, että elävän arvon syntyminen edellyttää yhteistyön hyötyjen oivaltamista, avointa mieltä ja yhteistyöhalukkuutta sekä riittäviä resursseja kokeilla uudenlaisia vaihtoehtoja.

Uudenmaan liiton rahoittaman ELOSSA!-hankkeessa toteutettiin neljä draaman ja kuvataiteen sekä kaksi musiikin työpajaa lokakuun 2021 ja huhtikuun 2022 välisenä aikana Helsingin Seniorisäätiön hoivakodeissa. Pajojen toteuttajina toimivat hankkeeseen valikoidut taide- ja kulttuurialojen ammattilaiset. Hankkeen toteuttaa 3AMK-liittouma, johon kuuluvat Laurea-ammattikorkeakoulu, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu ja Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Pajoista tehdyt havainnot osoittavat, että yhteistyö hoivakotien kanssa luo luoville toimijoille mahdollisuuksia laajentaa omaa toimintaa uuteen toimintaympäristöön ja uusille asiakkaille. Myös eri taide- ja kulttuurialojen toimijoiden yhteisistä pajatoteutuksista, digitaalisten työkalujen hyödyntämisestä ja hybridi- tai etätyöpajojen jatkokehittämisestä voi saada uusia ideoita yhteistyön edelleen kehittämiseen. Luovien toimijoiden ja hoivakotien ja niiden sidosryhmien yhteistyö voi kohentaa ikäihmisten hoivapalvelujen laatua ja toimintakulttuuria ja sitä kautta tuottaa entistä kestävämpää lisäarvoa niin hoivakotien asukkaille kuin heidän omaisilleen, hoivakotien työntekijöille, hoivakotiorganisaatioille ja koko yhteiskunnalle.

Pajahavainnot toivat ilmi luovien pajojen onnistumisen edellytyksiä

Yhteistyömallin kehittämisessä hyödynnetään havaintoja, joita Haaga-Helia ammattikorkeakoulun tutkijat kokosivat kaikista luovien toimijoiden työpajoista. Kirjalliset havaintomuistiinpanot analysoitiin teemoittelemalla, mikä mahdollisti havaintoihin sisältyvän variaation luokittelun ja esille tuomisen. Teemoiksi valikoituivat seuraavat: luovien pajojen kohtaamistyyppi ja kesto, kokoonpano, yhteisen työskentelyn mahdollistaminen, luovien toimijoiden keskeiset perustoiminnot työpajan läpiviemiseen

hoivakotiympäristössä, haasteellisten tilanteiden hallinta sekä hoivakodin asukkaiden toiminta ja hoitajien toiminta luovien työpajojen toteutuksessa.

Havainnot toivat esiin taide- ja kulttuuritoimijoiden vetämien luovien työpajojen onnistumisen edellytyksiä. Luovan toimijan on valmistauduttava hyvin ja oltava joustava ja vuorovaikutustaitoinen. Myös luovien työpajojen vetäjien yhteistyö hoitajien kanssa on oleellisen tärkeää, sillä heidän tukensa mahdollistaa muun muassa heikkokuuloisten ja -näköisten sekä usein muistisairausten eri vaiheista kärsivien asukkaiden osallistumisen.

Yhteenveto keskeisistä havainnoista on koottu taulukkoon 1.

Teemat	Keskeiset havainnot
Luovien pajojen kohtaa mistyyppi ja kesto	<ul style="list-style-type: none">• Draaman työpajat toteutuivat osittain hybridinä, kuvan ja musiikin pajat hoi kodeissa paikan päällä. Toteutukset paikan päällä toimivat hyvin, mutta asukkaiden oli haasteellisempaa sisäistää pajan ”online”-osuuksia.• Yhden pajan kesto enintään 45-60 min asukkaiden osallistumisvalmiudet huomioiden.
Luovien pajojen kokoonpano	<ul style="list-style-type: none">• Luovat pajat toimivat parhaiten pienelle määrälle osallistujia, jolloin asukkaat saavat tarvitsemaansa tukea ja huomiota hoitajilta ja pajojen vetäjiltä, esim. yhdessä pajassa enintään 9-10 osallistujaa (5 asukasta ja 4 hoitajaa) ja 1-2 luovaa toimijaa vetäjinä.
Yhteisen työskentelyn mahdollistaminen luovissa pajoissa	<ul style="list-style-type: none">• Yhteisöllisyyttä luodaan tarinoiden kertomisen, piirtämisen ja maalaamisen, liikkumisen sekä musiikin ja musiikin tuottamisen keinoin niin, että kaikilla osallistujilla on mahdollisuus ilmaista itseään omalla tavalla, esim. muistoja jakamalla, kuuntelemalla, laulamalla, osoittamalla tunteita, nauramalla ja itkemälläkin.• Pajat tarjoavat konkreettisten tehtävien yhteydessä mahdollisuuden vapaaseen keskusteluun.• Yhteisöllinen tekeminen tuottaa iloa ja hyvää mieltä osallistuneille hoivakodin asukkaille ja hoitajille.
Luovien toimijoiden keskeiset perustoiminnot työpajan läpiviemiseen hoivakotiympäristössä	<ul style="list-style-type: none">• Luovien toimijoiden korkea ammattitaito, perusteellinen valmistautuminen ja joustava työote.• Vahva läsnäolo, tilanneherkkyys ja tunneäly sekä lämmin ja aito vuorovaikutus; mukana myös kiitosta osallistujille ja sopivasti huumoria.• Luovien toimijoiden heittäytyminen tilanteeseen ja 100% läsnäolo toimivat esimerkkiä muille.• Eri aisteja hyödyntävien selkeiden työskentelymenetelmien, materiaalien ja työkalujen osaaminen.• Itse käsillä tekemisen mahdollistaminen asukkaille.• Selkeä ja monipuolinen pajan rakenne, sopivat aiheet sekä ohjeistus ja erikuntoisten asukkaiden avustaminen ja kannustaminen työpajan aikana• Vahva pajojen aloitus konkreettisilla tehtävillä mahdollistaa kaikkien osallistumisen ja myönteisen vuorovaikutuksen.• Yksittäisten tehtävien tekoajan rajaaminen, jotta asukkaat eivät väsy.

Teemat

Keskeiset havainnot

	<ul style="list-style-type: none">• Yhteistyökyvykkyys hoitohenkilöstön kanssa varmistamassa luovan pajan onnistumista.
Haasteellisten tilanteiden hallinta luovien työprojektojen toteutuksessa	<ul style="list-style-type: none">• Luovien toimijoiden tilanneherkkyys, joustavuus sekä yhteistyökyky hoitohenkilöstön kanssa ovat ratkaisevan tärkeitä.• Luovat toimijoiden improvisaatiotaito ja sopeutumiskyky yllättävissä tilanteissa, jotka saattavat johtua mm. epäluulosta, vastustuksesta työpajaan, sen tehtiin, aiheisiin, välineisiin tai vetäjään liittyen.
Hoivakodin asukkaiden toiminta luovien työprojektojen toteutuksessa	<ul style="list-style-type: none">• Asukkaat osallistuivat pääosin innostuneesti työpajoihin.• Onnistumiset tuntuivat asukkaista hyviltä: ”Ei mekään ihan seniilejä olla”.• Heikkokuntoiset asukkaat saattavat väsyä kesken työpajan.
Hoitajien toiminta luovien työprojektojen toteutuksessa	<ul style="list-style-type: none">• Hoitajien myönteinen asenne sekä kiinnostus oppia ja kokeilla uusia lähestymistapoja parantavat työpajan ilmapiiriä ja asukkaiden työskentelyä.• Hoitajat toimivat moderaattoreina luovien toimijoiden ja asukkaiden välillä, koska he tuntevat asukkaita hyvin.• Hoitajat osallistuivat työpajoihin omalla tavallaan: pääosin avustamalla asukkaita ja näyttämällä esimerkkiä mm. laulamalla ja lähtemällä liikkumaan musiikin tahdissa – osa toisia proaktiivisemmin ja osa vain kuuntelemalla.• Hoivakodin johtajan osallistuminen työpajaan tukee pajan onnistumista.

Taulukko 1. Yhteenveto ELOSSA! -hankkeen luovien toimijoiden hoivakodeissa vetämien draaman, kuvan ja musiikin työprojektojen havainnoista.

Luova toiminta tarjoaa mahdollisuuksia hoivan kehittämiseen

Havaintojen pohjalta tehty nelikenttäanalyysi eli SWOT tuo esiin tilannekuvan ELOSSA!-hankkeessa opituista asioista hoivakotiympäristössä. Analyysi lisää tietoisuutta luovaan toimintaan liittyvistä mahdollisuuksista ja voimavaroista sekä mahdollisista haasteista ja uhkista hoivakodeissa. Tuloksia voi hyödyntää taide- ja kulttuurialan työprojektojen toimintaprosessien jatkokehittämisessä (kuvio 1).

Vahvuudet

- Luova toiminta hoivakodissa tarjoaa sekä fyysisesti että henkisesti virkistävää yhdessäolon hetkiä ja keskinäistä vuorovaikutusta asukkaille ja heidän hoitajilleen.
- Ohjattu luova toiminta luo asukkailla mahdollisuuksia ilmaista itseään omalla tavallaan.
- Luovat työpajat tuottavat asukkaille myönteisiä onnistumisen tunteita ja herättävät erilaisia muistikuvia ja virittä

Heikkoudet

- Asukkaiden vointiin nähden ikäihmisiä voivat hämmentää ja väsyttää: liian pitkä pajan kesto-aika
- suuri osanottajamäärä työpajassa liian pitkäkestoiset yksittäiset tehtävät suuri määrä tehtäviä samassa pajassa
- Etätoteutuksissa aidon vuorovaikutuksen synnyttämien asukkaiden, hoitohenkilöstön ja pajan vetäjien välillä on haasteellista ja saattaa negatiivisesti vaikuttaa vuorovaikutukseen. Mikrofonit ja äänensiirron tekniikka ja tekniset ongelmat luovat haasteita asukkaiden osallistumiselle. Etäyhteyttä ei koeta niin selkeäksi, ja se koetaan muistuttavan TV:n katselua.

vät keskustelua konkreettisten tehtävien kautta.

– Luovat työpajat kohentavat ikäihmisten hoivapalvelujen laatua ja toimintakulttuuria sekä edistävät hoitajien työhyvinvointia tarjoten työpäivään vaihtelua ja virikkeitä uusien toimintatapojen oppimiseen.

Mahdollisuudet

– Eri taide- ja kulttuurialojen toimijoiden yhteistoteutukset voivat monipuolistaa luovaa toimintaa sekä auttaa kehittämään uusia liiketoimintamalleja hoivakoteihin.

– Uudenlaisten helppokäyttöisten menetelmien ja välineiden kehittäminen työpajoihin, kuten selkeät opastevärit.

– Digitaalisten työkalujen hyödyntäminen ja hybridi- tai etätyöpajojen jatkokehittäminen tukee vuorovaikutusmahdollisuuksia mm. koronapandemian kaltaisissa tilanteissa.

– Hoitohenkilöstön koulutuksen uudistaminen kohti luovien työmenetelmien tehokkaampaa hyödyntämistä ikäihmisten hoivatyössä.

– Ikäihmisten hoivaan liittyvien eri toimijoiden yhteiskehittämisen kautta tuotettavat uudenlaiset ikäihmisten hoivaratkaisut.

Uhat

– Ymmärryksen puute luovan toiminnan tarjoamasta lisäarvosta hoivakodeissa.

– Hoivakotien vähäiset resurssit luovien toimijoiden palvelujen ostamiseen hidastavat luovan toiminnan laajempaa ja määrätietoisempaa toteutusta hoivakodeissa.

Kuvio 1. Luova toiminta hoivakodeissa. Nelikenttäänalyysi toteutettujen ELOSSA! -hankkeen luovien työpajojen havaintojen pohjalta (2021-2022).

Elossa-yhteishanke auttoi hoivakotien asukkaita, hoitajia, hoivakotiorganisaatioita ja luovia toimijoita tiedostamaan, miten yhteinen käsitys onnistuneesta lopputuloksesta voi edistää uudenlaisen osaamisen kehittämistä ja avata uusia toimintamahdollisuuksia. Ammattikorkeakoulut toimivat hankkeessa yhteistyön väliaikaisina orkestraattoreina, luovat pohjaa ja mallia yhteistyölle sekä tuovat yhteen eri toimijoita tuottaen yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja lisäarvoa.

Pajoissa tehdyt havainnot tukevat ELOSSA!-hankkeen työtä, jossa tähdätään hoivakodin ja luovien alojen uudennlaiseen yhteistyöhön pohjautuvan toimintamallin kehittämiseen ja validoimiseen, vahvistetaan sidosryhmien

osallisuutta, merkityksellisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhteisöllisen toiminnan malli voi myös edistää hoivakotipalvelujen laadun ja toimintakulttuurin kehittymistä sekä henkilökunnan ja asukkaiden viihtyvyyttä. Yhteistyön tarkoituksena on vahvistaa osallisuutta, merkityksellisyyttä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta sekä lisätä hoivakotien asukkaiden arjen hyvinvointia ja samalla tarjota luoville toimijoille työmahdollisuuksia.

Luovan toiminnan tarjoaman elävän, aineettoman lisäarvon tiedostaminen hoivakodeissa kaipaa yhteisen keskustelun jatkamista hoivakotien asukkaiden ja heidän omaistensa, hoivakotiorganisaatioiden ja niiden hoitohenkilöstön sekä liiketoiminta-, hoiva- ja taidealojen oppilaitosten ja julkishallinnon päättäjien keskuudessa.